

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Dějiny výtvarných umění

Jana Marešová

Jan Quirin Jahn a slovník dějin umění?

Jan Quirin Jahn and the Dictionary of the History of the Art

(Počátky dějin umění v Českých zemích)

Teze

Vedoucí práce – prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

Konzultant – prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc.

2013

Osobnost malíře a vzdělance druhé poloviny 18. století je mezi historiky umění velmi dobře známá nejen svým malířským dílem, ale také svými teoretickými studii.

Jeden z pramenů však dosud unikal podrobnější badatelské pozornosti. Tímto pramenem jsou v konceptu zachované kapitoly k vývoji dějin umění v Čechách a konvolut životopisů umělců od středověku až po Jahnovu současnost. Cílem této práce je věnovat se genezi a rozboru tohoto díla v rámci evropského kontextu dějin umění.

Protože se jedná o rukopis, je práce rozdělena na dvě části: úvodní studii a komentovanou edici. Text úvodní studie je rozdělen na několik kapitol. První stručně charakterizuje 18. století (1.2.). To bylo dobou velkých myšlenkových změn, druhá shrnuje oba proudy historiografie (teoretický a životopisný) od antiky až do konce 18. století v Evropě (1.3.), ale také v Čechách, třetí přibližuje vývoj dějin umění v Čechách, politický a kulturně–historický kontext, ve kterém Jahn dějiny umění zpracovával. Závěr kapitoly je věnován popisu a rozboru Jahnova rukopisu (1.4.). Čtvrtá se zabývá otázkami související s tímto pramenem – jestli měl Jahn předchůdce, jakou metodou pracoval a konečně, zda tento materiál nevyužila jiná osoba (1.5.). Poslední kapitola hledá paralely v jiných oborech (1.6.).

Druhou část práce tvoří vlastní edice, složená ze tří pramenů. Prvním z nich je *Übersicht der bildende Künste in Böhmen*, druhým je *Auszug der bisher in Böhmen bekanten Künstlern* a třetím je několik vybraných životopisů z konvolutu uměleckých biografii. Textům předchází ediční poznámka.

Dějiny a s nimi i dějiny umění se formují v průběhu 18. století, které je zároveň dobou osvíceného myšlení, vymaněného z dogmat a tradic. V této době přichází fenomén encyklopedismu, jehož největším dílem je *l'Encyclopédie ou le Dictionnaire raisonné des Sciences, des Arts et des Métiers – Racionální slovník věd, umění a řemesel* (1751–1766). Principy empirie nebyly vnášeny jen

do přírodních, ale i humanitních věd a proto se často hovoří o „ahistorismu osvícenství“. Ale je tomu skutečně tak? Vždyť právě ve 2. polovině 18. století vznikaly práce, které svoji pozornost obracely do minulosti – vzniká historie jako taková, ale i obory odvozené – historie literární, právní, numismatika, je pěstováno sběratelství. Základem těchto oborů byl důraz na fakta a fakta představovaly dochované listiny a další archivní prameny. Zájem o české dějiny se projevil před polovinou 18. století, o něco později vznikají i dějiny umění. Ty prostřednictvím nejen svých obrazů, ale i životopisných vyprávění seznamují čtenáře s díly předchozích generací. Medailony umělců tak představují nejširší proud literatury věnované dějinám umělecké tvorby od středověku až do konce 18. století. Z antiky sice pocházejí první práce o výtvarném umění, v následujících obdobích se však jejich počet rozrostl. Nejvýznamnějším životopiscem renesance se stal Giorgio Vasari, který v roce 1550 vydal *Vite de Piu eccellenti pittori, architetti e scultori italiani da Cimabue sino ai tempi nostra*. Nejen v Itálii, ale i v ostatních evropských zemích měl Vasari své následovníky, každý z nich však svoji práci koncipoval jiným způsobem. Vzniklo také mnoho biografí věnovaných lokálním umělcům.

Někteří autoři však své dílo nezaměřili pouze na sochaře, malíře a architekty, ale rozšířili své dílo i na umělecké řemeslníky nebo představitele jiných vědních oborů. V oblasti biografí tak došlo k promísení uměleckých oborů s neuměleckými, resp. s obory tzv. mechanických umění. Nejvýznamnějším představitelem tohoto směru je Johann Gabriel Doppelmayr (1671–1750), který v roce 1730 vydal dvousvazkové dílo *Historische Nachrichten von den nürnbergischen Mathematicis und Künstlern, welche fest von dreyen seculis...sehr woh verdient gemacht, zu einem guten Exempel und zu rühmlichen Nachahmung*. Autor svoji práci rozdělil na dvě části – matematiku a umění, přičemž každý z těchto oborů je rozdělen na další podobory.

Další typ biografii představují práce encyklopedického charakteru věnované popisu drobných řemesel. K nim se řadí např. *Werkstätte der heutigen Künste oder die neue Kunstgeschichte*. Tu v roce 1761 vydal Johann Samuel Halle, který knihu doplnil kreslenými ukázkami různých přístrojů.

K teoreticko–biografickým dílům patří *Schilder-boeck* Karla van Mandera (1548–1606) a *Teutsche Academie der bildende Kunst* Joachima von Sandrarta (1606–1688).

Životopisná vyprávění vycházela pod různými názvy, ale sledovaly společný cíl a jejich neustále se zvyšující počet dokazuje, že tento žánr byl veřejností velmi požadován.

Tento trend se nevyhnul ani Čechům. Ve srovnání s ostatní Evropou ale přichází mnohem později. V 70. letech 18. století byl sice publikován první text věnovaný dějinám umění, ale mnohem širěji pojaté dílo přichází téměř na přelomu 18. a 19. století. Jeho autorem je osvícenský malíř a vzdělanec Jan Jakub Quirin Jahn, pocházející z malířské rodiny Jahnů. Ten své malířské vzdělání získal u svého otce Jakuba Vavřince Jahna (1706–1767) a Františka Xavera Palka (1724–1767). K jeho dalším učitelům patřili Gelasius Dobner (1717–1790) a Jan Ferdinand Schor (1686–1767). Roku 1767 byl osmadvacetiletý Jahn přijat za řádného člena vídeňské akademie, zároveň byl přijat i za člena staroměstského malířského cechu. Šedesátá a sedmdesátá léta jsou vyplněna Jahnovou malířskou prací, později, zejména po roce 1780 se ve větší míře věnuje činnosti badatelské, i když ani samotnému malování se nevyhýbá. Protože Jahnova malířská činnost není hlavním předmětem této práce, nebude jí zde věnována pozornost. Jahn byl dosavadní literaturou považován za posledního představeného malířského cechu, základny umělců. Na základě archivního výzkumu však bylo prokázáno, že tomu tak není. Opravdu posledním představeným byl malíř Jan Václav Neureuter (1716–1794). Také otázka, do jaké lze klást Jahnův rukopis, byla snads konečnou platností

rozřešena. Text věnovaný dějinám umění vznikl ve 2. polovině 90. let 18. století a práci na něm přerušila až autorova smrt, ovlivněná postupující chorobou.

Jahnovo tvůrčí období nepřesahuje dobu třiceti let. Během ní stihl vytvořit několik prací, k nimž bylo zapotřebí dlouhodobého a důkladného studia. Bohužel ne všechny jeho práce byly dokončeny a publikovány. Jahnovo badatelské a literární období spadá do posledních třiceti let 18. století, do období mnoha reforem Josefa II. a posléze do panování Leopolda II. a Františka II. (Františka I. od 11. 8. 1804). A zároveň do doby politicky velmi složité a bohaté na kulturní události. Praha se v té době stala dějištěm významných, pro dějiny umění jak pozitivních, tak negativních událostí.

Období josefinismu nebylo příliš nakloněné rozvoji umění – kromě toho, že Josef II. vydal roku 1781 toleranční patent, zrušil nevolnictví, roku 1782 zrušil diskriminaci proti Židům, němčinu zavedl jako úřední a vyučovací jazyk na univerzitě, především zrušil velké množství řeholních řádů a roku 1782 zrušil jedinou organizaci malířů – malířský cech. Umělci kvůli tomuto rušení řádů a likvidaci klášterů tak nejen přišli o velké množství zakázek (kláštery patřily k největším objednavatelům zakázek), ale i o jedinou platformu, o kterou se mohli dosud opírat. Jahn tedy tvořil v době mnoha na důležitých, ale většinou umělci zřejmě nepřilich vitaných rozhodnutí. Přestože oficiální politika státu nepřála umění, soukromě se tomuto oboru věnovalo stále více a více osobností z řad šlechty i významných měšťanů. Tyto okolnosti pak tvořily předpoklady pro sběratelství, konzervátorství, do této doby jsou kladeny počátky památkové péče, archeologie, místopisu, ale i grafické topografie. V prosazování zájmu nejen o dávnou minulost a její památky, ale i o zobrazování současné skutečnosti (grafická topografie) nestály státní orgány, ale především soukromé osoby pocházející ze šlechtického prostředí, dále z řad vědců (Pelzel, Ehemant), ale i měšťané a umělci (Jahn, Kohl, Pucherna).

Jahn po sobě zanechal relativně malou, ale obsahově bohatou pozůstalost, uloženou v Archivu Národní galerie. Tato pozůstalost skrývá rukopisné prameny, které historikům umění, a nejen jim, mohou ještě více prohloubit znalosti nejen o Jahnově badatelské a posléze literární činnosti, ale především poznat a pochopit jeho v Čechách ojedinělý a oproti ostatním evropským zemím – Německu, Francii, Itálii i Anglii opožděný projekt zpracování dějin umění v Čechách, zachycený pouze v rukopisné podobě. Tento pramen rozebral již Preiss ve své práci z roku 1958. Jahnova práce v tehdejší době nebyla ojedinělá, jedná se v podstatě o módní záležitost nejen druhé poloviny 18. století. Původním záměrem mé práce bylo zabývat se pouze jednotlivými slovníkovými hesly a pokusit se rozebrat, do jaké míry je Jahn zpracovával sám, nakolik čerpal ze zahraniční literatury, ale především zjistit správnost údajů v nich, protože se Jahn někdy mohl přepsat nebo sám zmýlit. Bohužel tato hesla ale nešla vyjmout z celého Jahnova záměru a musí být pojímána jako součást celku – tedy celého projektu dějin umění. Součástí této práce, jejímž hlavním cílem je zhodnotit Jahnův projekt, je přiblížit a sestavit z rukopisného konceptu ukázkou (formou komentované edice), jakým způsobem Jahn hodlal svůj záměr koncipovat. I přesto, že se jedná o text nedokončený a ještě v podstatě o koncept, má smysl ho i po tak dlouhé době edičně zpracovat. Lze tím tak nahlédnout do metodiky zpracování a porozumět tak více době a podmínkám, kdy tyto texty vznikaly a kdo je tvořil. Především, pokud se jedná o tak zásadní věc, jako je počátek dějin umění v Čechách. Jahn, zaujatý posluchač přednášek Seibta, byl praktikujícím malířem a správcem cechovních listin a mohl tak lépe využít pramenný materiál, takže kladl důraz na písemně ověřitelnou skutečnost. Toto ověřování se shodovalo s nově nastoupivším osvícenským principem kritického přístupu k bádání.

Za prvního tvůrce všeobecného lexikonu z oboru dějin umění a jiných významných osobností je stále považován knihovník a správce premonstrátské

knihovny na Strahově Jan Bohumír Dlabač (dále Dlabač), ale byl to právě Jahn, který zde, v Čechách, jako první umělecké biografie začal systematicky zpracovávat. Je nutné podotknout, že se opravdu jednalo o zpracovávání. Toto shromažďování informací – excerpce ze zahraniční literatury a především z archivních pramenů o umělcích, ale sloužilo k rozsáhlejšímu projektu a to sepsání dějin umění v Čechách. O jeho záměru informovala i nejrůznější média – především periodika věnovaná popularizaci vědy. První zpráva byla uveřejněna v roce 1790 v Meusselově periodiku *Museum*. Druhá zpráva pochází od samotného Jahna z roku 1792 a poslední je až z roku 1797 – tedy z doby, kdy Jahn pracoval paradoxně na první části – na historickém úvodu. Stále nezodpovězenou a spornou otázkou ale zůstává, jakým způsobem zamýšlel Jahn dějiny umění zpracovat. Velké množství životopisného materiálu nalezeného v Jahnově pozůstalosti by naznačovalo, že se jedná o dějiny umění pojaté jako dějiny uměleckých osobností. Ty, až do vydání Winckelmannova spisu, představovaly nejširší a také nejoblíbenější proud uměleckohistorické literatury. Ale jiné, již publikované studie i jiné statě, zahrnuté do těchto biografí naznačují, že Jahn zamýšlel svoji práci pojmout důkladněji a to i s historickým kontextem. Pravděpodobně pro náročnost projektu a další Jahnovo zaneprázdnění (jiné rozsáhlé studie) a patrně i nemoc, texty zůstaly pouze v rukopisném a velmi neuspořádaném konceptu.

Materiál, ze kterého vznikla předkládaná edice, byl velmi chaoticky uspořádán, jednalo se vlastně o tzv. „sesyp“ archivního materiálu, pocházející z osobní pozůstalosti Jana Quirina Jakuba Jahna.

První část edice a tedy i Jahnových dějin umění tvoří *Auszug der bisher in Böhmen bekannten Künstler*. Druhou část edice tvoří tzv. *Übersicht der Geschichte bildende Künste in Böhmen*. Poslední a také nejobsáhlejší část je složena ze životopisných poznámek k malířům, architektům, sochařům, mědirytcům, sklořezačům, ale i dalším umělcům. Tato část je rozložena do tří

složek podle panovnických epoch Ferdinand I. – Ferdinand II., Ferdinand III. - Josef I. a konečně Karel VI. – Jahnova současnost.

Přestože Jahn tvořil tzv. na zelené louce, protože v českém prostředí neměl v oboru dějin umění žádného předchůdce, jako byli např. Johann Joachim Sandrart, Karl van Mander nebo Johann Füeßli, uchopil své dílo velmi zodpovědně a na velmi široce pojaté základně. Ve svém díle nashromáždil životopisy kolem tří stovek umělců, doplněných – alespoň do určité doby – o historicko-politický kontext. Jahn ve své práci není neomylný, dopouští se chyb, ale zároveň přináší nové poznatky, které mohou pomoci při připsání autorství.

Jahnův text nevykazuje známky normativního pojetí, ale zároveň se, jako člověk nadmíru erudovaný, nebojí vyslovit hodnocení a ocenit způsob práce.

Proč jeho práce přichází až na přelomu dvou epoch, můžeme odůvodnit tím, že v českém prostředí do té doby nežila osobnost dostatečně silná a erudovaná v oboru dějin umění.

LITERATURA A PRAMENY

Literatura

Assmann Jan N., Jan Q. Jahn: dvě podobizny, *Res musei Pragensis*, 10, č. 11, 2000, s. 1–5.

Benešovská Klára, Podobnost čistě náhodná? K italským komponentám v díle Benedikta Rieda, in: *Pictura verba cupit. Sborník příspěvků pro Luboše Konečného*, Beket Bukovinská a Lubomír Slavíček (eds.) Praha, 2006, s. 391 – 400.

Coreth Emerich, Harald Schönderf, *Filosofie 17. a 18. století*, Olomouc 2002.

Dobalová Sylva, *Pašijový cyklus Karla Škréty*, Praha, 2003.

Dvořáková Vlasta, Karlštejn a dvorské malířství doby Karla IV, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1/1*, Praha 1984, s. 311–342.

Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického okresu Pardubicko-holicko-přeloučského (ed. Jana Marešová), Praha 2007.

Fučíková Eliška, *Rudolf II. a Praha*, Praha, Milán, Londýn 1997.

Gordon Jiří, *Oltářní obrazy Jana Quirina Jahna* (bakalářská diplomová práce), Brno 2007.

Haubelt Josef, *České osvícenství*, Praha 2004.

Heck Michèle-Caroline, *Théorie et pratique de la peinture*, Paris 2006.

Hojda Zdeněk, Cesta Jana Quirina Jahna po západních Čechách roku 1797, *Minulostí západočeského kraje*, 1987, s. 201–203.

Hojda Zdeněk, Počátky Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění, in: Hojda Zdeněk – Prah Roman (eds.), *Mezi časy... Kultura a umění v českých zemích kolem r. 1800*. Praha 2000, s. 311–316.

Hojda Zdeněk, Počátky Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění, in: *Artis pictoriae amatores*, ed. Lubomír Slavíček, Praha 1993, s. 311–316.

Hojda Zdeněk, Společnosti přátel umění v Evropě do konce 18. století, in: Hojda Zdeněk – Prah Roman (edd.) *Mezi časy ...Kultura a umění v českých zemích kolem r. 1800*, Praha 2000, s. 76–87.

Chytil Karel, Doba klasicismu a empiru v Praze, *Dílo VI*, 1908-1909, s. 33–60

Johanides Josef, *František Martin Pelcl*, Praha 1981.

Krčálová Jarmila, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Rudolf Chadraba – Josef Krása (red.), Praha 1989, s. 6–62.

Kroupa Jiří, *Školy dějin umění*, Brno 1996.

Kuchynka Rudolf, Fahrenschonovy výpisy z knih a listin staroměstského pořádku malířského, *Památky archeologické XXXI*, Praha 1919, s.

Ledvinka Václav – Mráz Bohumír – Vlnas Vít, *Pražské paláce*, Praha 1985.

Lomičová Marie, Rukopis o umění Jana Petra Cerroniho, *Umění XXVI*, 1978, s. 60–65.

Lorenzová Helena, Estetika ve střední Evropě na sklonku 18. století. Časopis Apollo., *Estetika XXXVII*, č. 2–3, 2001, s. 65–96.

Lorenzová Helena, *Hra na krásný život*, Praha 2005.

Lorenzová Helena, Pražská léta Augusta Gottlieba Meißnera, in: *Mezičasy...Kultura a umění v českých zemích kolem roku 1800*, Hojda Zdeněk – Prah Roman (edd.), Praha 2000, s. 88 – 97.

Machalíková Pavla, *Objevování středověku*, Praha 2005.

Marešová Jana – Mádl Martin, Jan Quirin Jahn na uměnovědné vycházce: poznámky z osmi pražských kostelů, in: *Orbis artium. K jubileu Lubomíra Slavička*, Jiří Kroupa, Michaela Šeferisová Loudová, Lubomír Konečný (eds.), Brno 2009, s. 85–102.

Marion Michel, *Les bibliothèques privées à Paris au milieu du XVIIIe siècle*, Paris 1978.

Masarykův slovník naučný III, Praha, 1927, s. 681.

Maur Eduard, Pojetí národa v české osvícenské historiografii, in: Hojda Zdeněk – Prahl Roman (eds.) *Mezi časy ...Kultura a umění v českých zemích kolem r. 1800*, Praha 2000, s. 134–146.

Nový Luděk, J. Q. Jahn a portrét raného klasicismu, *Umění VII*, 1960, s. 175–185.

Ottův slovník naučný, Praha 1897, XII, XVII.

Pátková Hana (ed.), *Cechovní kniha pražských malířů (1348–1527)*, Praha 1996.

Pelzel, František Martin, *Paměti*, Praha.

Petrová Eva, Figurální malba klasicismu, raného romantismu a počátky výtvarné kritiky, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890 (III/1)*, Taťána Petrasová, Helena Lorenzová (eds.) Praha 2001, s. 69–71.

Poche Emanuel (red.), *Umělecké památky Čech I*, Praha 1977.

Poche Emanuel, *Prahou krok za krokem*, Litomyšl 2001.

Prahl Roman, K počátkům a předpokladům dějin umění (František Lothar Ehemant), in: *Umění LII/2004*, s. 3–10.

Prahl Roman, *Posedlost kresbou. Počátky Akademie umění*, Praha 1998.

Pražákova Běla, Bohumír Jan Dlabač ve strahovské knihovně, *Sborník Památníku národního písemnictví*, Praha 1966, s. 60–65.

Preiss Pavel, *Italští umělci v Praze*, Praha, 1986.

Preiss Pavel, Jan Quirin Jahn a český klasicismus, *Sborník Národního musea*, řada A, sv. 3, Praha 1958.

Pavel Preiss, Poznámky k dílu Michala Václava Halwachse, in: *Umění XI*, 1963, s. 293–296.

Preiss Pavel, Zánik rudolfínských sbírek a nová obrazárna na Pražském hradě, in: *Artis pictoriae amatores*, ed. Lubomír Slavíček, Praha 1993, s. 31–35.

Rabelaise François, *Gargantua a Pantagruel*, z franc. orig. Les Oeuvres complètes de François Rabelais přel. [kol.:] Jihočeská Theléma; překl. rev. a vysvětl. opatřil Karel Šafář; il. Gustava Doréa, kapitola VIII, s. 241–242.

Reitharová Eva, Česká malba a grafika let 1780–1800, *Umění* 39, 1991, s. 141–152.

Sadílková Pavla, Franz Lothar Ehemant a první monografie svatovítské katedrály, in: *Umění XLVIII/2000*, s. 335–350.

Safarik Eduard A., Johann Kupezky (1666–1740), Roma 2001.

Samek Bohumil, Počátky dějin umění na Moravě, in: Chadraba Rudolf – Krása Josef – Švácha Rostislav – Horová Anděla (eds.) *Kapitoly z českého dějepisu umění* I. Předchůdci a zakladatelé. Praha 1986, s. 75–86.

Seifertová Hana, *Georg Flegel (1566–1638) Zátíší* (kat. výst.), Praha 1994.

Seifertová Hana, *S ozvěnou starých mistrů*, Praha 1997.

Sekyrka Tomáš (ed.), *Umění a mistrovství. Pražská malířská bratrstva 1348 – 1783*, Praha 1997.

Schlosser Julius von, *La littérature artistique*, Paris 1984.

Slavíček Lubomír, „Die Nachrichten müssen dasselbst kurz zusammen gefasset werden...“ Johann Quirin Jahn und seine Nachricht über die Wiener Künstlern des 17. und 18. Jahrhunderts in den „Frankfurter gelehrten Anzeigen“ (1775). In *Opuscula historiae atrium*, 49, 2005, s. 93–130.

Slavíček Lubomír, „Honestus et eruditis civis et artifex“, in: *Documenta pragensia XXVII, Město a intelektuálové*, Praha 2008.

Slavíček Lubomír, „Pražský“ cicerone Jan Quirin Jahn, in: *Album amicorum. Sborník ku poctě prof. Mojmir Horyny*, 2005, s. 23–32.

Slavíček Lubomír, Potřebné knihy? Ikonografie, knihy emblémů a *artiex doctus* v Čechách na konci 18. století, in: *Sborník příspěvků pro Lubomíra Konečného. Essays for Lubomír Konečný*, eds.. Beket Bukovinská, Lubomír Slavíček, Praha 2006, s. 73–93.

Slavíček Lubomír, Sběratelství a umělecký obchod v Praze v letech 1780 –1800, in: *Praha Mozartova. Kulturní a společenský život v Praze 1780–1800*. 1. vyd. Praha: Archiv hlavního města Prahy – Scriptorium, 2006, s. 138–147.

Šroněk Michal, *Jan Jiří Heinstch Malíř barokní zbožnosti*, Praha 2006.

Šroněk Michal, *Pražští malíři 1600 – 1656*, Praha 1997.

Thieme Ulrich–Becker Felix (red.) *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart* I, III, VII, XI, XII, XIV, XVI, XVII, XXII, XXIII, XXIV, XXIX, XXX, XXXI, XXXIV.

Toman Prokop, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1947.

Vasari Giorgio, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*, (přeložil Pavel Preiss), Praha 1977.

Vittlich Petr, *Literatura k dějinám umění*, Praha 1992.

Vlček Pavel a kol., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

Zápisná kniha pražských stavitelů, Ivana Ebelová (ed.), Praha 1996.

Zlatohlávek Martin, *Anton Kern: 1709–1747*, Praha 2009.

Prameny vydané

Baglione Giovanni, *Le vite de pittori, scultori et architetti*, 1651.

Balbín Bohuslav, *Bohemia docta*, 1777.

Descamps Jean Baptist, *La Vie des peintres Flamands, Allemands, Hollandais* 1753–1763.

Dezzalier d'Argenville Antoin Joseph, *Abrégé de la vie des plus fameux peintres* I–IV, 1762.

Dlabacž Gottfried Johann, *Allgemeines historisches Künstler–Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien* I–III. Prag 1815.

Doppelmayer Johann Gabriel, *Historische Nachricht von den Nürnbergischen Mathematicis und Künstlern*, Norimberg 1730.

Ehemant Franz Lothar, *Etwas zur Kunstgeschichte Böhmens*, in: Dobrovský, Josef (ed.) *Böhmische Literatur auf das Jahr 1779* III, s. 203–235.

Füessli Johann Rudolph, *Allgemeines Künstlerlexikon*, Zurich, 1763.

Hagedorn Christian Ludwig von, *Lettre à un amateur de la Peinture avec des Eclaircissement historique sur un cabinet et les auteurs des tableaux qui le composent*, Dresden 1755.

Heinecken Karl Heinrich von, *Nachrichten von Künstlern und Kunstsachen*, Leipzig 1768–1769.

Halle Johann Samuel, *Werkstätte der heutigen Künste oder die neue Kunstgeschichte*, 1761.

Jahn Johann Quirin, Etwas von den ältesten Malern Böhmens, nebst einem Beytrage zur Geschichte der oehlmahlerey und Perspektiv. *Archiv der Geschichte und Statistik insbesondere von Böhmen*. Dresden 1792, s. 1–93.

Jahn Johann Quirin, Historische Bemerkungen über die die Ehemaligen festen Schlösser und Bürger in Böhmen bis zum 30-jährigen Kriege. *Apollo II*, 1797, č. 2, s. 3237–349.

Jungmann Josef, *Historie literatury české*, Praha 1849.

Kläbe Johann Gottlieb August, *Neuestes Gelehrtes Dresden oder Nachrichten von jetzt lebenden dresdner Gelehrten, Schriftstellern, Künstlern, Bibliotheken und Kunstsammlern*, Leipzig, 1796.

Kilian Georg Christoph, *Allgemeines Künstlerlexikon oder Lebensbeschreibungen 223 berühmter Künstlern, Malern, und Kupferstechern ec, ec. und Anzeige ihrer Werke*, Augsburg 1797.

Lomazzo, *Idea dell tempio della pittura*, Milano, 1591.

Malvasia Carlo Cesare, *Felsina pittrice: Vite di pittori bolognesi*, 1678.

Meusel Johann Georg, *Teusches Künstlerlexikon der jetztlebenden teutschen Künstlern*, Lemgo 1778.

Pelzel, Franz Martin (ed.), *Abbildungen Böhmischer und Mährischer Gelehrten und Künstler, nebst Kurzen Nachrichten von ihren Leben und Werken I–IV*, 1773–1782.

Pöllnitz Louis Baron de, *Memoires de Charles – Louis baron de Pöllnitz*.

Ridolfi Carlo, *Le meraviglie dell'arte overto le vite de gli'illustri pittori veneti e dello Stato*, Venetia.

Sandrart Joachim von, *Teutsche Academie*, 1675–1680.

Wilfling Ignác, Kurze Biographie des Architekten und Historienmalers Jahn, *Libussa*, Praha 1804, s. 97.

Will Georg Andreas, *Nürnbergische Münz-Bellustigungen*, 1764–1767.

Prameny nevydané.

Akta týkající se zrušení malířského bratrstva pražského r. 1782, Archiv Národní galerie, fond Pražská malířská bratrstva, sign. AA 1221, dopis ze dne 24. 5. 1782.

Jahn Johann Quirin, *Anecdoten zur Lebensgeschichte berühmte Mahler und Beurtheilung ihrer Werke, verfasst von Quirin Jahn*, Strahovská knihovna, sign. DA II 7.

Jahn Johann Quirin, *Auszug der bisher in Böhmen bekannten Künstlern*, Archiv Národní galerie, fond č. 142 – J. J. Q. Jahn, sign. AA 1222/8.

Jahn Johann Quirin, *Übersicht der bildende Künste in Böhmen*, Archiv Národní galerie, fond č. 142 – J. J. Q. Jahn, sign. AA 1222/8.

Jahn Johann Quirin, *konvolut životopisných hesel*, Archiv Národní galerie, fond č. 142 – J. J. Q. Jahn, sign. AA 1222/8.

Národní knihovna, *Návštěvní kniha VUK* (Veřejné univerzitní knihovny), sign. IX J 16 a–e.

Seznam jmen malířů malostranských 1674–1780, přír. č. AA 1213, Archiv Národní galerie, fond Pražská malířská bratrstva.